

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustalain muuttamisesta (VN/18285/2020)

Luonnokseen hallituksen esityksestä sisältyvät varhaiskasvatustalain muutokset ovat kannatettavia. Talentia kuitenkin esittää täsmennyksiä luonnokseen.

36§. Päiväkodin henkilöstön mitoitukselta poikkeaminen

Päiväkodissa lasten läsnäoloajat ovat pidempiä kuin henkilöstön työajat. Tämä johtaa siihen, että kelpoisuusehdot täyttävää henkilöstä ei ole tarpeeksi päiväkodin koko aukioloaikana. Lasten määrän mukaan tarvittava henkilöstö tulee olla päiväkodissa paikalla ja käytettävissä. Se miten henkilöstö ja lapset päiväkodissa sijoittuvat ja toimintaa toteuttavat ei ole yksityiskohtaisesti määritelty.

Varhaiskasvatusala kärsii suuresta työvoimapulasta ja sijaisia on vaikea saada erityisesti lyhytaikaisiin sijaistuksiin. Pätevien sijaisten saatavuus vaikuttavat sijaisjärjestelyihin kuormittaen henkilöstöä.

Päiväkodeissa henkilökunta joutuu usein saman päivän aikana vaihtamaan ryhmää, jolloin lasten ja kasvattajien välillä ei muodostu pysyviä vuorovaikutussuhteita. Tähän ei edelleenkään esitetä ratkaisua. Laadukas, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen pedagogiikkaan painottuva varhaiskasvatus jää tällöin toteutumatta.

Varhaiskasvatustalain tulee määritellä tarkemmin henkilöstön ja lasten suhdeluvun toteutuminen ryhmäkohtaisesti ja koko toimintapäivän aikana. Näin ei käytännössä päästä keinoittelemaan käyttö- ja täyttöasteella ja osoittamaan, että keskimäärin koko päiväkodissa on ollut riittävästi henkilöstöä.

54 a §. Henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus

Pykäläluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluiden mukaan ilmoitusvelvollisuus koskisi varhaiskasvatuksen toimipaikan henkilöstömitoitukseen laskettavaa kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä työskentelevää henkilökuntaa. Perusteluna esitetään ko. henkilöstöryhmien asiantuntemusta varhaiskasvatustalain sisällöstä ja varhaiskasvatustoiminnan toteuttamisesta. Itse pykälässä muotoilu on ”varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluva”. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukainen muotoilu johtaa tulkintaan, jonka mukaan esimerkiksi päiväkodissa muut lapsiryhmän ulkopuoliset ammattilaiset (esim. kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai lapsiryhmässä toimiva avustaja) eivät kuuluisi ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Kaikkien varhaiskasvatuksen toimipaikoissa työskentelevien eettinen velvoite on suojella lasta ja taata lapsen edun toteutuminen.

Lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamista koskevien epäkohtien tai ilmeisten epäkohtien uhkien tunnusmerkistöä ei suoraan voitane johtaa pelkästään varhaiskasvatustalain tapa- tai tilannekohtaisesti. Epäkohtiin tai ilmeisiin uhkiin voivat johtaa monet olosuhteet ja käytännöt. Lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisen arviointi varhaiskasvatustalainsäädännön edellyttämällä tavalla ei voi perustua erilaisiin asiantuntijakriteereihin, koska kyse on varhaiskasvatuspalvelun kokonaisturvallisuudesta. Lainvalmistelun perustelu rajaukselle on keinotekoinen, eikä se perustu palvelua saavien lasten kokonaisturvallisuudelle tai tutkimusnäyttöön rajauksen laatua parantavalle vaikutukselle.

Lakiesityksen yksityiskohtaisia perusteluita ja pykäläluonnoksen muotoilu tulee täsmentää niin että ilmoitusvelvollisuus ja lapsen varhaiskasvatuksen turvaaminen lain edellyttämällä tavalla tulee koskea kaikkia varhaiskasvatuksen toimipaikoissa työskenteleviä.

Julkisen palveluntuottajan omavalvonnan velvoittavuus

Henkilökunnan ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännökset tulisi liittyä tiiviisti palveluntuottajan velvollisuuteen laatia omavalvontasuunnitelma. Tarkennettua määräystä yksityisen palveluntuottajan omavalvontasuunnitelman sisällöstä, laadimisesta ja seurannasta valmistellaan parhaillaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa. Nyt esityksessä lakimuutoksessa edellytetään, että ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevat menettelyohjeet olisi laadittava kirjallisena ja pidettävä julkisesti nähtävillä. Lakiesitys ei edellyttäisi julkisen palveluntuottajalta omavalvontasuunnitelman laatimista.

Ilmoitusvelvollisuus ja sitä koskevat toimenpiteet yhdessä omavalvontasuunnitelman kanssa varmistavat varhaiskasvatuksen laatua ja turvallisuutta. Omavalvonta tarjoaa hyvän työkalun keskustella ilmoitusvelvollisuutta koskevista kysymyksistä ja korjata epäkohtia. Omavalvontasuunnitelma on julkinen asiakirja. Näin esimerkiksi vanhemmat tietävät, miten yksikössä varmistetaan, että palvelu toteutetaan laadukkaasti, ja miten toimitaan, jos palvelu ei syystä tai toisesta toteudu tavoitteiden mukaisesti.

Omavalvontasuunnitelma olisi esitettyä menettelyohjetta laajempi kokonaisuus, jonka tehtävänä on tarkentaa mm. riskienhallinnan järjestelmiä ja menettelytapoja, parantaa lasten ja huoltajien osallisuutta sekä oikeusturvaa, edistää toiminnan kehittymistä, varmistaa terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö ja vahvistaa osaltaan varhaiskasvatuksen arvoperustaa. Omavalvontasuunnitelma on tärkeä osa palvelun laadunarviointia ja kehittämistä.

Esimerkiksi vuosina 2017–2018 aluehallintovirastoissa tehtiin yhteensä 180 valvontapäätöstä. Valvontasioissa esille ovat nousseet henkilöstömitoitus, ryhmäkoot ja henkilökunnan kelpoisuusvaatimukset. Lisäksi esille ovat nousseet toimintapaikkojen turvallisuus, tyytymättömyys lapsen ja perheen saamaan kohteluun, henkilökunnan epäasiallinen käytös, ruokailun järjestäminen, katsomuskasvatukseen toteuttaminen ja siihen liittyvät järjestelyt sekä puutteellinen tiedonkulku perheen ja palvelun järjestäjän tai toimintayksikön välillä. Valvontapäätösten moninaisuus osoittaa sen, että ilmoitusvelvollisuuden tueksi tarvitaan kattava määräys omavalvonnasta.

Varhaiskasvatuslaissa tulee säätää velvoite myös julkiselle palveluntuottajalle laatia omavalvontasuunnitelmaa varhaiskasvatustoiminnan asianmukaisuuden varmistamiseksi.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Lisätietoja:

Marjo Katajisto

erityisasiantuntija

etunimi.sukunimi@talentia.fi